Örökségvédelmi hatástanulmány

régészeti területi munkarész

GASZTONY

településrendezési tervéhez

Kőszeg, 2016.

TARTALOM

1. Bevezetés …… 3 – 6

2. Vizsgálat …….. 6 – 9

3. Változtatási szándék …….. 9

4. Hatáselemzés ……9 – 10

5. Összefoglalás ……10 – 11

6. Nyilatkozat …….. 11

1. Bevezetés

A hatástanulmány a 314/2012.(XI. 8.) és a 395/2012. (XII. 20.) Korm. rendeleteknek megfelelően a MODULOR KFT **(**9700 Szombathely, Szt. Flórián krt. 2. adószám: 10252318-2-18) megbízásából készült, amelyet a megbízó képviseletében eljáró Gergye Péter ügyvezető képviselt. Részéről a megkeresés 2016. április 11-én kelt.

A megrendelő a szükséges átnézeti térképet (dwg) és a megfelelő szöveges és térképi információkat a rendelkezésemre bocsátotta.

A hatástanulmány szerkezetét és tartalmát a 2001. évi LXIV. törvény 85/A. §, a 39/2015. (III. 11.) Korm. r. 63. § (4) és 12. melléklete, valamint a 439/2013. (XI. 20.) Korm. r. 1. és 4. § határozza meg.

Felhívom a megrendelő figyelmet, hogy jelen munkát a „szerzői jogról" szóló 1999. évi LXXVI. tv., illetve a 2013. évi XVI. tv. 35. §, valamint a 2016. évi XCIII. tv. 8., 11-12. § alapján szerzői jogi védelem illeti meg. A közölt adatok szerződéstől eltérő célra való felhasználása, régészeti lelőhelyre vonatkozó adatok nyilvánosságra hozása, vagy továbbadása csak a szerző engedélyével, a 17/2002. (VI. 21.) NKÖM rendelet 7. §, valamint a 47/2001. (III. 27.) Korm. r. szabályai szerint történhet.

A kulturális örökségvédelem területét bonyolult jogszabályi rendszer irányítja, amelynek alapját bizonyos nemzetközi egyezmények Magyarország jogrendjébe való beillesztése adta, illetve az 1990-es évek végétől a szakterület helyi adottságoknak megfelelő újraszabályozása következett be és zajlik napjainkban is.

A vizsgálatnál figyelembe vett, a kulturális örökség régészeti vonatkozásait érintő speciális törvények, és rendeletek

A kulturális örökség védelemét megalapozó nemzetközi jogszabályok jegyzéke:

- *,,1954. évi Hágai Egyezmény''* (1957. évi 14. törvényerejű rendelet *a kulturális javak fegyveres összeütközés esetén való védelme tárgyában Hágában, 1954. évi május hó 14. napján kelt nemzetközi egyezmény, valamint az ahhoz csatolt jegyzőkönyv (a kulturális javak háború idején megszállott területről való kivitelének tilalma tárgyában) kihirdetéséről*);
- *„a Magyar Köztársaság Kormánya és az Európa Tanács tagállamai között, 1992. január 16-án kelt, Vallettában aláírt, a régészeti örökség védelméről szóló Európai Egyezmény kihirdetéséről* szóló 149/2000 (VIII. 31) Korm. rendelet

Az örökségvédelemmel, régészeti lelőhelyek védelmével kapcsolatos alapvető jogszabályok jegyzéke:

- *A muzeális intézményekről, a nyilvános könyvtári ellátásról és a közművelődésről* szóló 1997. évi CXL. törvény

- *A kulturális örökség védelméről* szóló 2001. évi LXIV. törvény (továbbiakban Kötv.) és annak legújabb, a 2016. évi XCII. törvény a kulturális örökség védelméről szóló 2001. évi LXIV. törvény és az azzal összefüggő egyes törvények módosításáról 4. pontja

- *A világörökségről* szóló 2011. évi LXXVII. törvény

- *A régészeti örökség és a műemléki érték védelmével kapcsolatos szabályokról* szóló 39/2015. (III. 11.) Korm. rendelet (a továbbiakban Korm. r.)

- *A Forster Gyula Nemzeti Örökségvédelmi és Vagyongazdálkodási Központról szóló* 199/2014. (VIII. 1.) Korm. r. ahol – többek között – 3. § b) és 5. § (1) a) a régészeti lelőhelyek közhiteles nyilvántartását vezetik. A Központ megszüntetését és beolvadását a 1312/2016. (VI. 13.) Korm. határozat 1. melléklete 8. b) pontja 2017. jan. 1-vel mondja ki. A nyilvántartási feladatokat – feltételezhetően – a Miniszterelnökség Örökségvédelmi Főosztálya látja majd el.

- A Kormány 1513/2014. (IX. 16.) Korm. h. 1. a) szerint az *Előzetes régészeti dokumentáció* és az ehhez kapcsolódó *próbafeltárás* végzése 2015. jan. 1.-től a Forster Gyula Nemzeti Örökségvédelmi és Vagyongazdálkodási Központ feladata

- *Az örökségvédelmi bírságról* szóló 191/2001. (X. 18.) Korm. r. (a továbbiakban Bírs. rendelet)

- *A régészeti örökséggel és a műemléki értékkel kapcsolatos szakértői tevékenységről* szóló 439/2013. (XI. 20.) Korm. r.

- *A muzeális intézményekben folytatható kutatásról* szóló 47/2001 (III. 27.) Korm. r.

Egyéb, a kulturális örökségvédelem területét érintő jogszabályok:

- *A természet védelméről* szóló 1996. évi LIII. törvény –, amely a földvárak és halmok (temetkezési helyek) védelméről is rendelkezik ld. 23. §
- *Az épített környezet alakításáról és védelméről* szóló 1997. évi LXXVIII. törvény
- *A bányászatról szóló* 1993. évi XLVIII. törvény
- 273/2007. (X. 19.) Korm. r. a *villamos energiáról* szóló 2007. évi LXXXVI. törvény egyes rendelkezéseinek végrehajtásáról, különösen a 19. sz. melléklet
- 93/2012. (V. 10.) Korm. r. az *utak építésének, forgalomba helyezésének és megszüntetésének engedélyezéséről*
- *A Büntető Törvénykönyvről* szóló 2012. évi C. törvény (a továbbiakban Btk.)
- *A szabálysértésekről, a szabálysértési eljárásról és a szabálysértési nyilvántartási rendszerről* szóló 2012. évi II. törvény (a továbbiakban Sztv.)
- *A közigazgatási hatósági eljárás és szolgáltatás általános szabályairól* szóló 2004. évi CXL. törvény (Ket.)
- A 2015. évi CCXII. törvény 4. § által módosított *„Az épített környezet alakításáról és védelméről”* szóló 1997. évi LXXVIII. törvény 33/A. § (1) szerint „A legfeljebb 300 négyzetméter összes hasznos alapterületű új lakóépület építése esetén” az építéshatósági eljárás során az örökségvédelmi hatóság nincs nevesítve. Azaz ismert lelőhely esetében is az építtető jó szándékától, avagy felismerésétől és bejelentésétől függ a régészeti örökség megfigyelésének / megmentésének / megóvásának lehetősége.

Általános elvek

Magyarország Alaptörvénye Alapvetésének P) cikke alapján a kulturális értékek nemzetünk közös örökségét képezik. A jövő nemzedékek számára történő védelmük és megőrzésük mindannyiunk közös kötelessége, fontos állami feladat. Az Alaptörvény és az ágazati jogszabályok egységesen a helyszíni megőrzés fontosságát helyezik előtérbe, a kulturális örökségvédelem preventív jellegére helyezve a hangsúlyt.

A régészeti lelőhely – részben, mint a környezeti elemek egyike (1995. évi LIII. évi törvény 4. § 1. bekezdése) – a hatályos magyar törvények értelmében általános védelmet élvez. A törvény szelleme és a védelem logikája szerint a régészeti lelőhelyek épségének megőrzését a Kötv. rendelkezései szerint, az alábbiak alapján kell biztosítani:

A Magyarország határain belül a föld felszínén, a földben, a vizek medrében vagy máshol rejlő vagy onnan előkerülő régészeti lelet állami tulajdon, és a törvény erejénél fogva általános védelem alatt áll (Kötv. 8. § (1) bekezdése valamint 11. §). A kulturális örökség elemeinek megőrzése és megóvása a nemzet egészének feladata és kötelessége. Tilos a kulturális örökség védett elemeinek veszélyeztetése, megrongálása, megsemmisítése, meghamisítása, hamisítása (Kötv. 4. § (1. bekezdés)! Mivel a kulturális örökség védelme közérdek, megvalósítása közreműködési jogosultságot és együttműködési kötelezettséget jelent az állami és önkormányzati szervek, a nemzetiségi szervezetek, az egyházak, a társadalmi és gazdasági szervezetek, valamint az állampolgárok számára (Kötv. 5. § (1) bekezdés).

A kulturális örökség védelme érdekében a köz- és magáncélú fejlesztéseket - így különösen a terület- és településfejlesztés, terület- és településrendezés, környezet-, természet- és tájvédelem és az ezzel kapcsolatos beruházások tervezését – e védelemmel összhangban kell elvégezni (Kötv. 3. §). A régészeti örökség elemeit lehetőleg eredeti lelőhelyükön, eredeti állapotukban, eredeti összefüggéseikben kell megőrizni (Kötv. 10. § (1) bekezdés), illetve a régészeti lelőhelyek védelmére irányuló intézkedéseknek elsősorban megelőző, szükség esetén mentő jellegűeknek kell lenniük (Kötv. 10. § (2) bekezdése). Az örökségvédelmi jogszabályok ezt az ún. fenntartható használat elvének alkalmazásával biztosítják, és előírják, hogy a lelőhelyek területét olyan mértékben lehet csak igénybe venni, hogy azok állománya számottevően ne csökkenjen, illetve eredeti összefüggéseik jelentősen ne károsodjanak (Kötv. 9. §).

Amennyiben a régészeti örökség helyszíni megóvása nem lehetséges, a lehető legnagyobb tudományos alapossággal, ahogy a tudományos célú kutatások esetében is, fel kell tárni, számba kell venni, értékelni kell őket, megőrzésükről gondoskodni kell (Kötv. 4. § (2) bekezdés).

A régészeti elemek vizsgálatát a Kötv.-ben meghatározott – és így a hatástanulmányban alkalmazott – alábbi fogalmi meghatározások alapján végeztük el:

Fenntartható használat (Kötv. 7. § 1.): a védett kulturális örökség olyan módon történő használata – ideértve a kármegelőző és kárcsökkentő tevékenységeket is –, amely nem haladja meg a szakmailag indokolt mértéket és nem vezet az örökség elemeinek állapotromlásához, így biztosított fennmaradásuk a jelen és jövő nemzedékek számára.

Kulturális örökség elemei (Kötv. 7. § 5.): A régészeti örökség, műemléki értékek, valamint a kulturális javak.

Régészeti emlék (Kötv. 7. § 16.): A régészeti örökség ingatlan eleme.

Régészeti érdekű terület (Kötv. 7. § 17.): Valamennyi terület, természetes vagy mesterséges üreg és a vízmedrek azon része, amelyen, illetve amelyben régészeti lelőhely előkerülése várható vagy feltételezhető.

Régészeti lelet (Kötv. 7. § 19.): A régészeti örökség érzékelt, felfedezett, feltárt – jellegénél fogva – ingó eleme, függetlenül attól, hogy eredeti helyéről, összefüggéseiből, állapotából elmozdult, elmozdították-e, vagy sem. Nem minősülnek régészeti leletnek azon kulturális javak, amelyek 1711 előtt keletkeztek, és bizonyítottan műgyűjteményben maradtak fenn.

Régészeti lelőhely (Kötv. 7. § 20.): Az a földrajzilag körülhatárolható terület, amelyen a régészeti örökség elemei történeti összefüggéseikben találhatók, és amelyet a Hivatal nyilvántartásba vett.

Régészeti megfigyelés (Kötv. 7. § 21.): A földmunkával járó fejlesztések, beruházások régész által a helyszínen történő folyamatos figyelemmel kísérése és annak dokumentálása.

Régészeti örökség (Kötv. 7. § 22.): Az emberi létnek a föld felszínén, a föld vagy a vizek felszíne alatt és a természetes vagy mesterséges üregekben 1711 előtt keletkezett érzékelhető nyoma, mely segít rekonstruálni az emberiség történetét és kapcsolatát környezetével.

Régészeti védőövezet (Kötv. 7. § 22.): A védetté nyilvánított régészeti lelőhely környezete, amely biztosítja annak fenntarthatóságát, megközelíthetőségét, tájképi védelmét.

Védett örökségi elem (Kötv. 7. § 26.): Az e törvény erejénél fogva védelem alatt álló, illetve miniszteri rendelettel vagy hatósági eljárás során védetté nyilvánított kulturális örökségi elem.

A régészeti örökség védelme kiterjed (Kötv. 7/A. §):

a) a régészeti örökség felkutatására, értékelésére, számbavételére, nyilvántartására;

b) a kiemelten vagy fokozottan védendő területek meghatározására, védetté nyilvánítására;

c) a régészeti örökség megőrzésére.

Kötv. 8. § (1): A föld felszínén, a földben, a vizek medrében vagy máshol rejlő vagy onnan előkerülő régészeti lelet állami tulajdon.

Általános védelem (Kötv. 11. §): A régészeti lelőhelyek e törvény erejénél fogva általános védelem alatt állnak.

Védetté nyilvánított régészeti lelőhely (Kötv. 12–16. §): Az ország és annak régiói kiemelkedő történeti és kulturális jelentőségű régészeti lelőhelyeit jogszabályban kell védetté nyilvánítani (12. §).

A védetté nyilvánított régészeti lelőhelyeken nem lehet olyan tevékenységet folytatni, amely a lelőhelynek akár részleges állapotromlását eredményezheti (13. § 1.).

A védetté nyilvánított régészeti lelőhelyeket kiemelten vagy fokozottan védett régészeti lelőhely kategóriába kell sorolni (13. § 3.).

2. Vizsgálat

a) Történeti leírás, régészeti örökség felmérése

A község a nyugat-magyarországi peremvidék nagytájon belül a Rába teraszos síkján, ezen belül a Rába-völgy kistáj területén fekszik. Területén átfolyik a Lahn-patak, amit itt Vörös-pataknak is neveznek. Ennek bal oldali mellékvize a Nagyerdei-patak, amely a hajdani Batthyány-majornál folyik bele. A falu déli területén a Rába kanyarog. Határának a vasútvonaltól északra található része tölgy és bükk, valamint luc fenyővel fedett. A mai település határának legmagasabb pontja 228,6 méter.

A falut 1269-ben *Goszton / Gasztun* néven említik először. Neve a szláv gost (= vendég) főnévből származik. A francia eredetű Gaszton személynévvel nem hozható összefüggésbe. A középkor folyamán a források többnyire együtt említik a szomszédos, azóta elpusztult Kövesszarv (1269: *terra Koueszorv*) nevű településsel. 1275-ben „*Poss. Kweszarw et Gozton*” alak szerepel, 1436-ban *Gozthon*, 1452-ben *Joh. Gozthon de Kweszarw*, 1454-ben *Joh. de Gozthon filius Michaelis de Keueszorw*, 1455-ben *Kweszarw aliter Gozton* alakban szerepel az írott forrásokban. Másként, a birtokos család a település nevét viselte. Az 1549. évi egytelkes nemesi összeírásban a Sido és a Nemes családok kezén egy-egy kúria szerepel. A Kazó-féle összeírás fából készült templomot ír le. Az 1742-ben épült barokk templom a Fő

utca 22. szám alatt (hrsz. 462) található, védőszentje Sarlós Boldogasszony. A templomépítés anyaga a Sáros tó helyéről származik. Ez a templom nyilván a korábbi fatemplom helyén létesült, s így itt található / feltételezhető a középkori temető is (hrsz. 461/2; 462). Az I. katonai felmérés (1782) idején ez a település legnyugatabbi épülete. Vas vármegye monográfiájában az alábbi mondat szerepel "…. *Templomának külső falába egy arabs feliratú kő van falazva, melyről nem tudni, hogy honnét került ide.*" Ez a sírkő, egy másik tábla és a keresztelőmedencét tartó oszlop valójában török kori. Ezeket Rákosi Boros József a Délvidéken katonai szolgálatot teljesítő (élelmezési biztos), a falu egyik birtokosa onnan a 18. században szuvenírként hozta. Az 1777-ben – a község szélén létesített új temető (hrsz. 14) – ma is használatban van.

A község mai fő útja (a "Postaút") részben változatlan (középkori? = Via Theutonica, azaz a nyugatra vezető főút pl. Vasvár – Körmend – Kövesszarv –(Gasztony) – Rönök – Fürstenfeld) nyomvonalon halad napjainkig. A 18. század végén a mai belterületnek még csak a töredéke volt beépítve, mégpedig: a főút északi oldala a nagy kanyarig mintegy 200 m szélességben a Gyöpszer utcától északra, valamint az Ószeg déli, Lahn-(Vörös)patakig tartó része. A főút melletti szélső, legnyugatabbi épület ekkor – az előbb említett – a templom volt.

A Szombathely – Szentgotthárd vasútvonalat 1872. szept. 1-jén adták át, amely a településtől északra húzódik. Még északabbra található az 1936-ban megépült, ma 8. számú főút.

A településen korábban több kúria és kastély állt. A *Pázmándy-kastély* mellett, a mai Szűk utcában bányászták ki a 8. sz. főút építéséhez az anyag egy részét. A kastélynak nagy valószínűséggel nincs középkori előzménye, barokk eredetű (hrsz. 38–40). Ma a polgármesteri hivatal és a kultúrház működik benne. 1959. után bontották le a közeli szomszédságában a *Boros-Horváth kúriát*, amely a mai Fő utca 41-43 sz. lakóház helyén, illetve a szomszédos telkeken állott (hrsz. 58–60). A kúriának lehet középkori előzménye. A két épületkomplexum területe ezért is élvez műemléki védettséget (lásd a település szerkezeti tervét). Az 1990-es években bontották el a *Gosztony-Hertelendy kúriát*, amelynek helyén ma a Fő utca 69. (hrsz. 139) lakóház épülete áll. Ennek a kúriának is lehetett középkori előzménye. A második világháború végén a visszavonuló német csapatok robbantották fel a *Waldstein-(Winter)-Batthyány-kastélyt* a mai major területén. Egykori gazdasági épületei közül néhány még áll, amelyeket a szocializmus termelő szövetkezete szarvasmarha nevelésre használt.

A község mai területe: 14,27 km², lakóinak száma: 420 fő körül ingadozik.

A régészeti adatgyűjtést a közhiteles nyilvántartás, azaz a Forster Gyula Örökségvédelmi Központ (Bp) és a Savaria Múzeum (Szombathely) régészeti adattárára alapján végeztük el. Felhasználtuk a Kulturális Örökségvédelmi Szakszolgálat 2009–2010. évi a NIF számára készített M8 Körmend – osztrák államhatár örökségvédelmi hatástanulmányát és az Magyar Nemzeti Múzeum Nemzeti Örökségvédelmi Központ 2014-ben, ugyancsak a NIF céljára készített Előzetes Régészeti Dokumentációját a M8 gyorsforgalmi út Körmend (86. sz. főút) – Rábafüzes (osztrák országhatár) közötti szakasz c. anyagot is. Az aktualizált utóbbi szerint a Gasztony–Kiskút-alja (76287) lelőhely 300 m hosszúságban sérülne az A2m nyomvonal változat megépítése esetén.

A rendezési terv előkészítéséhez új, a régészeti örökség újabb elemeit felderíteni szándékozó terepbejárásokat nem végeztünk. Ez a belterületen gyakorlatilag is kivitelezhetetlen lett volna, és a költségek megsokszorozása esetén sem hozott volna azzal arányos eredményt. Külterületen pedig a vegetációs időszak már igen előre haladt, így igencsak esetleges eredményeket érhettünk volna el. **A vizsgálat szerint a *falu külterületén ma 5 azonosított, a belterületen pedig 1 azonosított és 1 nem azonosított*** *(utóbbi – véleményem szerint – a major, a korábbi szarvasmarha-telep területére,* a Nagyerdei-patak keleti oldalára *lokalizálható)* ***nyilvántartott és legalább egy, nyilvántartásban sem szereplő*** *(utóbbit Csákánydoroszló történeti feldolgozásából tudjuk)* ***lelőhelyről van tudomásunk, amelyek az őskortól a késő középkorig tartó lakottságot igazolják. (Lásd „Gasztony nyilvántartott régészeti lelőhelyei" című táblázatot.)*** A lelőhelyek sűrű és folyamatos megtelepedést igazolnak az őskortól a kora újkorig a Rába kavicstakarójának távolabbi teraszán, lényegében a Lahn-patakot követően, a fedetlen terasz és az erdős terület határán. Az emberi tevékenység folyamatos erdőirtással a Rába árterétől egyre északabbra hatolt, s jöttek létre az új települések. Az Árpád-kortól a mai Gasztony területén is.

A hatástanulmány készítése során felhasznált szakirodalom

Balogh Lajos – Végh József (szerk.): Vas megye földrajzi nevei. Szombathely, 1982. 367–369.

Boda László – Orbán Róbert (szerk.): Az Őrség és a Vendvidék. Kalauz turistáknak és természetbarátoknak. Szombathely, 1998. B.K.L. Kiadó, 88.

Csánki Dezső: Magyarország történelmi földrajza a Hunyadiak korában I-IV. Bp. 1890–1941.

Ilon Gábor – Rasztovics János: Őskori lelőhelyek Vas megyében (Előmunkálatok Vas megye régészeti topográfijához Őskor I.) – In: Panniculus Ser. B. No. 5. (szerk. Ilon G.) Szombathely, 2000. 145–188.

Kiss Lajos: Földrajzi nevek etimológiai szótára. Budapest, 1980. 234.

Kóta Péter: Középkori oklevelek Vas megyei levéltárakban I. Regeszták a vasvári káptalan levéltárának okleveleiről. (1130) 1212 – 1526. Vas megyei levéltári füzetek 8. Szombathely, 1997. 388. (136), 415 (143–144), 437. (148–149)

Marosi Sándor – Somogyi Sándor: Magyarország kistájainak katasztere I. Budapest, 1990.

Szilágyi Magdolna: Árpád period communication networks: road systems in Western Transdanubia. Budapest, 2012, CEU, PhD disszertáció

Takó Gábor: Csákánydoroszló története. h.n., én. n. [Csákánydoroszló, 2004.]

Takó Gábor: Egyházközségek az őrség kapujában. Kemestaródfa, 2013.

b) – e) pontok nem képezik részét a régészeti munkarésznek

f) Védettségek

A vizsgált területen 7 db nyilvántartott, így a Kötv. által védett régészeti lelőhely található. A nem azonosított „Silógödör közelében" (Nyilvántartási azonosító száma: 48984) előkerült „ismeretlen korú sír" – véleményem szerint – csak a majorság területén kerülhetett elő, amit szarvasmarha-telepként hasznosított a szocialista termelő szövetkezet. Azaz a védett terület nagy valószínűséggel meghatározható. Az „ismeretlen korú", azaz melléklet nélküli sír pedig számos régészeti korszakból származhat.

g) Örökségi értékek elemzése

A lelőhelyeken (7 db) nem ismert különleges jelentőségű ingó örökség emlék, ezek valószínűleg egyszerű, különböző korú településeket sejtetnek. Kivételt képeznek a feltételezett középkori templom és temető, valamint a korábbi kúriák (Boros-Horváth és Gasztony-Hertelendy) helye és területük.

h) Területhasználat és terület állapot a régészeti örökség összefüggésrendszerében

A település már meglévő közműveinek (1985: vízvezeték, 1994: telefonhálózat, 1995: a gázellátás kiépült, 2006: a szennyvízelvezető rendszer kivitelezése) kivitelezési munkálatai során a régészeti örökség emlékei nem kerültek elő, de legalábbis ezekről nem tudunk. Bejelentés ugyanis nem történt, de a 2006. évi szakfelügyeleti munkák során a múzeum munkatársai nem tapasztaltak ilyet.

A jelenlegi területhasználat (mezőgazdasági művelés és belterületi általános, hétköznapi tevékenység) nem veszélyezteti, vagy csak kismértékben sérti az ismert, és a feltételezett / ismeretlen régészeti örökség elemeit.

3. Változtatási szándékok (Szöveges, vagy térképi folyamatok megjelenítése)

a) – d) pont együttes elemzése

Az M8 főút új nyomvonalának megépítése.

Új lakóutca a 110. hrsz. és 162. hrsz. között (Kuruc utca – Fő utca összekötése).
Lakóterület céljára az 509-561. hrsz.-nak a község főutcája menti területe, azaz a telkek északi része.
A 427/2.; 401/1. hrsz. (Gyöpszer u. környékén) túlzott méretű közterületek rendezése és lakótelkek kialakítása.

4. Hatáselemzés

d) Régészeti emlékek feltárhatóságának, megmaradásának, bemutathatóságának vagy pusztulásának lehetőségei

A tervezett építői beruházások (útépítések /M8/, lakótelkek létesítése és beépítése) földmunkái kül- és belterületet egyaránt érintenek.

Az elvégzett értékvizsgálat és a hatáselemzés alapján megállapítható, hogy a tervezett belterületi beruházások földmunkái semmilyen vagy csak csekély örökségvédelmi kockázatokkal járnak. Ilyen a Gyöpszer u. környéke a közterületek rendezési körzete, ahol esetleg a középkori falu emlékei kerülhetnek elő. Másként: régészeti érdekű (Kötv. 7. § 17.) területként kezelendő. Kivételt képez – esetleges földmunka során – a középkori eredetű Sarlós Boldogasszony templom és a Polgármesteri Hivatal (= PH), valamint a Kultúrház (a hajdani és részben elbontott Pázmándy-kastély), továbbá az elbontott Boros-Horváth kúria területe és környéke. Ezek is régészeti érdekű területnek tekintendők. Magasabb kockázat –

a fejlesztések és a lelőhelyek ismeretében – az M8 kivitelezése (Kiskút-alja, 76287) kapcsán, esetleg bármilyen, a hajdani majorba tervezett földmunka / építkezés során. Ugyanis a „Silógödör közelében" (Nyilvántartási azonosító száma: 48984) elnevezésű lelőhely (azaz ismeretlen korú temető?) ide azonosítható, s ez ráadásul két patak összefolyása közelében van, ahol a temetőhöz tartozó település is feltételezhető.

A rendelkezésünkre álló adatok alapján nem lehet számítani – kivétel a Sarlós Boldogasszony templom környéke – olyan, a Korm. r. 28. § (1) bekezdésében meghatározott régészeti lelőhelyekre, amelyek veszélyeztetik a beruházások eredeti helyszínen, vagy technológiával történő megvalósítását.
A vizsgált területen jelen pillanatban 7 db régészeti lelőhelyet ismerünk és 3 db régészeti érdekű területet (1: templom – PH – Kultúrház – Boros-Horváth kúria korábbi területe, 2: Gyöpszer u. környéke közterületei, 3. Major, azaz a „Silógödör közelében" nevű lelőhely) valószínűsítünk. Ezek közül – jelenlegi ismert kiterjedésük szerint – egyet érintenek (lásd erről a NIF számára készített örökségvédelmi hatástanulmányt!) a tervezett útfejlesztéssel együtt járó földmunkák. Az esetleg napvilágra kerülő jelenségek és lelőhelyek régészeti megfigyelést követő ásatással feltárhatók, illetve megelőző feltárással kutathatók meg. Megmaradás(uk)áról, megtartás(uk)áról, esetleges bemutatás(uk)áról és pusztulás(uk)ának lehetőségéről és mértékéről az ásatások tényeinek ismeretében az illetékes örökségvédelmi Hivatal dönt. Bizonyos esetben – pl. temető feltárása, nem kő- és téglaszerkezetű építmények – az ásatási folyamat maga szünteti meg az *in situ* örökség emléket.

5. Összefoglalás

Gasztony település kül- és belterületén a mai napig mindösszesen 7 (hét) (lásd a mellékelt táblázatot és térképeket) lelőhely és három régészeti érdekű terület (Kötv. 7. § 17. = 1: templom – Polgármesteri Hivatal – Kultúrház – Boros-Horváth kúria korábbi területe, 2: Gyöpszer u. környéke közterületei, 3. Major, azaz a „Silógödör közelében" nevű lelőhely) ismert. Ezek mindegyike szerepel a nyilvántartásban, illetve a Kötv. értelmében védelmet élveznek (részleges védelmüket lásd a szerkezeti tervben: M = 37–43. hrsz.) is védelem alatt állnak. Nagy valószínűséggel a major területére azonosítható a táblázatban 7. sorszám alatt található lelőhely (3. sz. régészeti érdekű terület).
Mindezek után az alábbiakban összegezhető a helyzet:

No. 1. A Kötv. 24. § (2)-ben foglaltak szerint, ha bármilyen földmunka során régészeti emlék, illetőleg lelet kerül elő, a felfedező (a munka felelős vezetője) köteles a régészeti emléket veszélyeztető tevékenységet felfüggeszteni, és a területileg illetékes múzeumhoz bejelentést tenni. A bejelentési kötelezettség elmulasztása a Kötv. 67. § és 82. § (2), valamint az örökségvédelmi bírságról szóló 191/2001. (XI. 18.) Korm. r. alapján örökségvédelmi bírság kiszabását vonhatja maga után.

No. 2. A veszélyeztetett és feltételezett régészeti jelenségek (pl. Sarlós Boldogasszony templom területe és közvetlen környéke, a Polgármesteri Hivatal környéke, Gyöpszer u. közterületei, Major) megóvásához a régészeti megfigyelés (szakfelügyelet) elégségesnek látszik a földmunkák során. Ennek jelenlegi maximált óradíja – a belügyminiszter 2015. évi közleménye szerint – 8.000 Ft + ÁFA. Ez az óradíj nyilvánvalóan változhat, amiről a BM honlapjáról tájékozódhat az érdeklődő, ugyanakkor a mindenkor érintett beruházónak – az

előzetesen megkötött szerződés alapján – logikus módon csak a szakfelügyelet általa igazolt összegét kell kiegyenlítenie. A megfigyelést természetesen követheti régészeti feltárás, amelynek léptékét az illetékes örökségvédelmi Hivatal határozza meg.

No. 3. Az M8 főút nyomvonala kivitelezése előtt gondoskodni kell a jogszerű és megfelelő régészeti feladatellátásról, amelyet az illetékes örökségvédelmi Hivatal határoz meg.

A jelenleg hatályos jogszabályok szerint a község területén a régészeti feladatellátásra a Savaria Megyei Hatókörű Városi Múzeum (Szombathely, Kisfaludy S. u. 9. tel: 94-313-736, Csapláros Andrea igazgató) jogosult.

Régészeti ügyekben szakhatóságként a Vas megyei Kormányhivatal Szombathelyi Járási Hivatal Járási Építésügyi és Örökségvédelmi Hivatala (9700 Szombathely, Bejczy u. 1–3. tel: 94-520-355, fax: 94-313-020, Hajdú István hivatalvezető, Bek Tamás régészeti felügyelő. E-mail: epitesugy@szombathely.jaras.gov.hu) az illetékes.

6. Nyilatkozat

A hatástanulmány készítőjeként kijelentem, hogy a régészeti hatástanulmány az örökségvédelmi jogszabályok és a hatósági eljárások figyelembe vételével készült.

A hatástanulmány 2 (két) db nyomtatott, aláírt példányát és 1 (egy) db digitális változatát CD-n a megrendelőnek, 1 (egy) nyomtatott és 1 (egy) digitális verzióját az illetékes Hivatalnak és 1 (egy) nyomtatott és 1 (egy) digitális példányát a Savaria Múzeumnak adtam át.

A hatástanulmány készítőjeként kijelentem, hogy régész diplomával rendelkezem, és 2001-től ezen a területen szakértőként tevékenykedek. A 393/2012. (XII. 20.) Korm. r. 3. § (2) és a 439/2013. (XI.20.) Korm. r. 4. § (1) a) pontja alapján van jogosultságom a régészeti hatástanulmány elkészítésére.

Kőszeg, 2016. július 4.

Ilon Gábor

régész (diploma: ELTE 1554/1986. sz.)

szakértő (névjegyzéki eng. sorszáma: Sz-56/2001)
9730 Kőszeg, Várkör 18. Tel: 06-20/354-70-90

A hatástanulmány e szövegének mellékletei:

- 1 db színes, M : 10 000 topográfiai térkép a lelőhelyekkel
- 1 db dxf állományú térkép a lelőhelyekkel
- Táblázat a település régészeti lelőhelyeiről
- A teljes anyagot tartalmazó CD

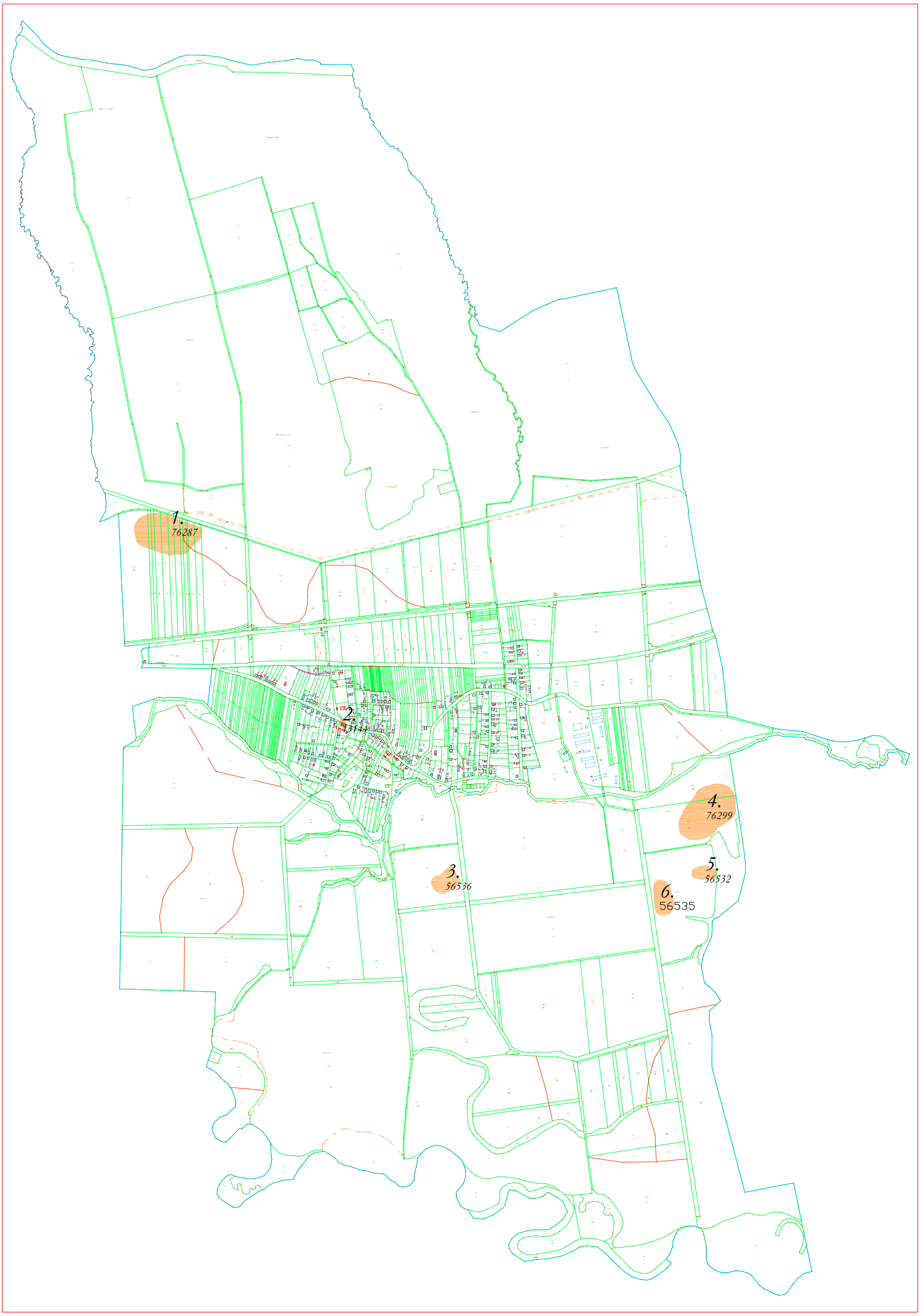
1.
76287
2.
43114
3.
56536
4.
76299
5.
56532
6.
56535

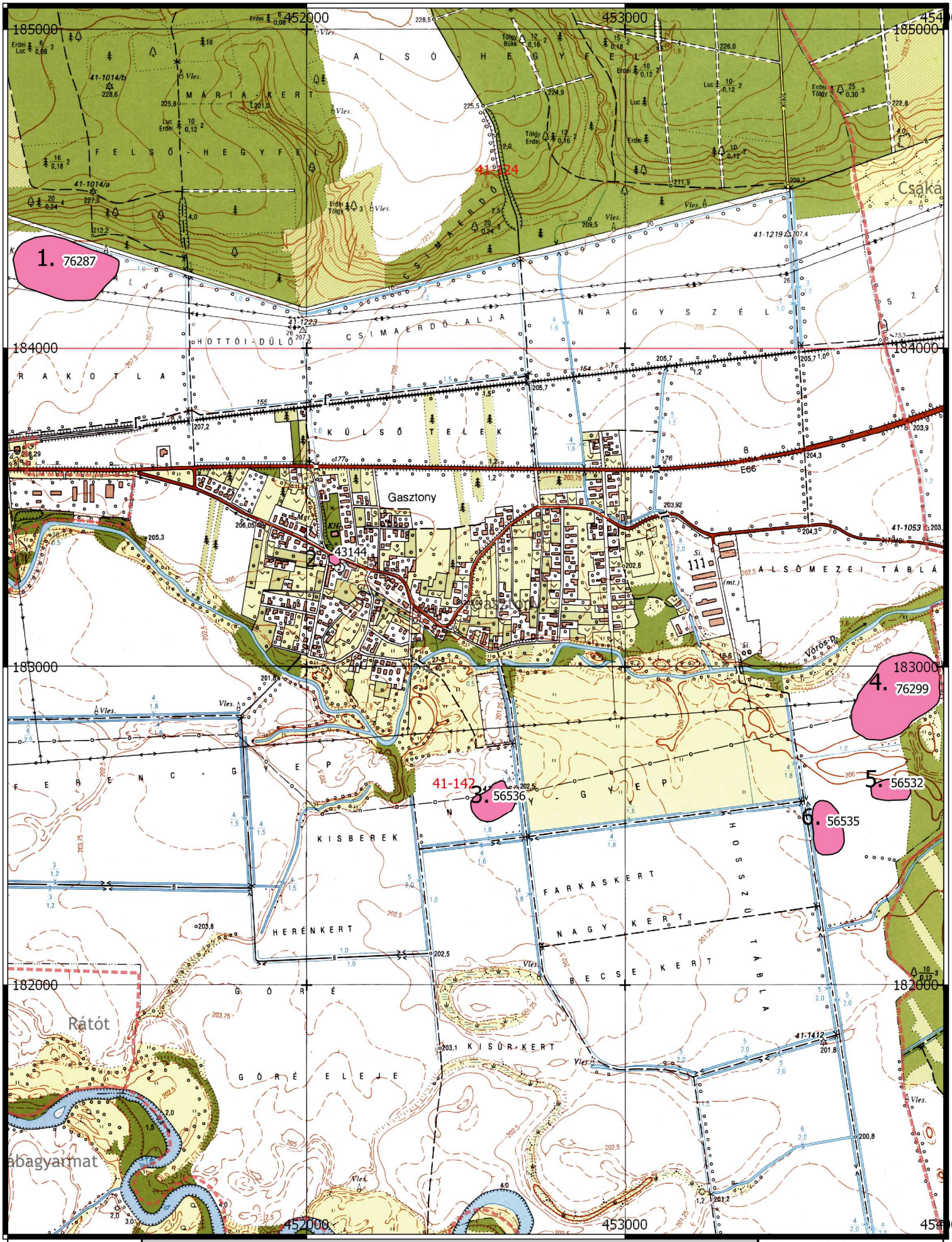

EOV térképszelvény: 41-142

Gasztony
Régészeti Hatástanulmány

M= 1 : 15 000

Topográfiai térkép régészeti lelőhelyekről

Jelmagyarázat

- közigazgatási határ
- Gasztony lh_k
- 56536 - Nyilv. azonosító
- 3. - sorszám